

ДО РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ
ДФ 64.502.009
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В.В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора Ірини БАСИСТОЇ на дисертацію
Артура ДОНЧЕНКА «Своєчасність процесуальних рішень, що
приймаються під час досудового розслідування», подану на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право**

Вже неодноразово у процесуальній теорії вченими розглядалися процесуальні рішення досудового розслідування під різноманітними кутами зору, як за умов чинності КПК 1960 року, так і КПК 2012 року. Особливо хочу відзначити результати наукових пошуків першопрохідця у цій царині, Шановного А. Я. Дубинського, науковий приріст від праць якого для кримінальної процесуальної доктрини є неоціненним, а його прагматичні та, випереджуючі тогочасне процесуальне сприйняття висновки, сформульовані ще у 1980-х роках, здебільшого є актуальними та затребуваними й сьогодні. Також значний науковий прорив щодо осучаснених підходів до класифікації процесуальних рішень, правда ще за умов чинності КПК 1960 року, справили наукові надбання професора В.С. Зеленецького. Свої наукові пошуки у цій проблематиці на рівні власних дисертацій та монографій присвятила й професорка Наталія Глинська, яка теж є науковим керівником у перебігу підготовки дисертації Артуром Донченком. До десятка наукових праць, де розглядається проблематика процесуальних рішень, підготували такі знані вчені, як В. Д. Берназ та С. М. Смоков. Професорка М. С. Городецька теж зверталася неодноразово до аспектів процесуальних рішень слідчого, як й інші дослідники. При цьому, проблеми щодо їх прийняття та реалізації не стали менш актуальними, хоча б тому, що безпосередній вплив на цей стан справ має чинне кримінальне процесуальне законодавство, а темпи і кількість доповнень та змін до КПК України, а особливо за останні два роки, є шаленими.

Ще у 2013 році мною підкреслювалося, що «...відсутній єдиний погляд щодо поняття й класифікації процесуальних рішень слідчого. У загальному вигляді виокремлюють рішення підсумкові та проміжні; обов'язкові й факультативні; прийняті за матеріалами оперативно-розшукової діяльності та за результатами слідчих (розшукових) дій; самостійно чи з дозволу слідчого судді, суду або прокурора; за наявності достатніх доказів та в умовах інформаційної обмеженості тощо. Дискусійним у юридичній літературі залишається питання достатності підстав для прийняття процесуальних рішень слідчим. Ряд проблем процесуального характеру виникає при оцінюванні первинних матеріалів про кримінальні правопорушення, прийнятті слідчим рішення про початок досудового розслідування, проведенні низки слідчих (розшукових) дій, застосуванні запобіжних заходів та й загалом заходів забезпечення

кримінального провадження, прийнятті рішення про направлення матеріалів кримінального провадження до суду. Особливо гостро в практичній діяльності виділяється проблема виконання процесуальних рішень слідчого». *І через 11 років знову констатую, що проведена класифікація потребує оновлення, а судова практика диктує нові виклики для процесуальної доктрини у царині забезпечення від порушень конституційних, процесуальних та конвенційних прав людини у перебігу прийняття та виконання процесуальних рішень на досудовому розслідуванні тощо.*

З огляду на такий стан речей, **актуальність рецензованої дисертації є беззаперечною**, адже Артур Анатолійович поставив перед собою амбітні завдання, зокрема щодо визначення специфіки процесуальних рішень досудового розслідування як об'єкта забезпечення своєчасності; формулювання авторського підходу до розуміння своєчасності процесуальних рішень та виокремлення її характерних ознак; донесення до наукової спільноти значення своєчасності, виокремлення її критеріїв та механізму забезпечення; виявлення чинників, що мають вплив (зокрема і негативний) на забезпечення своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування та формулювання пропозицій, спрямованих на подолання виявлених проблем теоретичного та прикладного характеру (стор. 21 дисертації), які, на погляд опонента, практично успішно вирішив.

Зазначаючи про актуальність рецензованої наукової праці, її **наукову новизну**, справедливим буде відзначити, що все ж певна кількість наукових розвідок присвячувалась тим питанням, відповіді на які набули подальшого розвитку й у рукописі Артура Анатолійовича. За кількісною ознакою та обсягом дисертант цілком вірно виділив наукові праці таких дослідників: Ю.П. Аленіна, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, Д.Є. Крикливця, О.П. Кучинської, Л.М. Лобойка, Д.Д. Луспеніка, О.Р. Михайленка В.Т. Нора, М.А. Погорецького, В.О. Попелюшка, Д.О. Скоромного, В.М. Тертишника.

Якщо задатися питанням, чи Артур Анатолійович використав належним чином науковий приріст у кримінальній процесуальній доктрині від праці цих дослідників, то моя відповідь буде ствердною, бо на шпальтах рецензованої мною дисертації тенденція продовження започаткованої ними, а, почасти, і набулої подальшого розвитку наукової дискусії чітко простежується. Із гідною долею уваги, а часом і критики, підійшов здобувач і до тих аналізів, умовиводів та новацій, якими наповнені монографії І.В. Басистої, Н.В. Глинської, О.І. Марочкина.

Згоджуюся із таким умовисновком автора, що у кінцевому результаті, як на рівні доктринальних підходів, так і чинного кримінального процесуального законодавства, все ж таки питання своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування лише фрагментарно висвітлювались у працях учених-процесуалістів: В.С. Зеленецького, Н.В. Глинської, О.Г. Шило (стор. 20 дисертації). У зв'язку з цим існує потреба проведення дослідження проблем, пов'язаних із своєчасністю прийняття процесуальних рішень на досудовому розслідуванні, забезпечення реалізації такої вимоги на практиці задля дотримання нормативних вимог розумних строків досудового розслідування і

законності прийнятих рішень, та в такий спосіб – оптимізації досудового розслідування, а значить, і підвищення ефективності вирішення завдань кримінального провадження в цілому (стор. 20 дисертації). При всьому означеному позитиві одразу відмічу, що із незрозумілих для опонента причин при формулюванні об'єкта дослідження чомусь значиться набагато усіченіший підхід, а саме: «...виступають суспільні відносини, що виникають у перебігу досудового розслідування під час прийняття дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею КПП у строки, визначені законом». Для мене, із шпальт рецензованої дисертації є очевидним, що звісно вимога дотримання строків, що передбачені у КПК України є очевидною, як зміна дня та ночі, але ж рецензована дисертація про децю інше, про ту «золоту середину», яка для практиків є не легко досяжною, але бажаною і такою необхідною на шляху до встановлення істини у кримінальному провадженні з дотриманням засад кримінального провадження, конституційних, конвенційних та процесуальних прав (які б мали бути сформульовані в унісон, але...) його учасників. Звісно, якщо саме цей шлях і обрано...

Обґрунтованість, достовірність та новизна представлених результатів проведених досліджень.

Автор стверджує, що наукова новизна представлених результатів проведених досліджень полягає «...в комплексному дослідженні своєчасності КПП досудового розслідування» (стор. 23 дисертації). Підкреслю, що таке формулювання видається не зовсім коректним, бо автор, ведучи мову про отримані результати, мав би у цьому реченні стисло відобразити, в якій мірі науковий приріст, що отримано від його наукових пошуків є новаторським та як це новаторство екстраполюється на практичну площину, а у подальшому, у тексті вступу, здобуті вагомі результати отримують своє розлоге висвітлення за трьома блоками наукової новизни, як от уперше, удосконалено, набули подальшого розвитку. Не дивлячись на такий стан справ, все ж можу із упевненістю констатувати, що наш здобувач зумів поєднати науковий приріст від досліджень попередників, потреби практики (бо аналізував, як судові рішення національних судів так і ЄСПЛ, встановлював через опитування практичних та науково-педагогічних працівників у сфері кримінального судочинства: суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів, працівників науково-дослідних установ, викладачів закладів вищої освіти (хоча у тексті значиться ще колишнє «вищих навчальних закладів» див. стор. 23 дисертації, можливо автор має цьому логічне пояснення)) та власні авторські підходи до тих проблем, які назріли у цій царині. Одразу й підкреслю, що вживання автором, при розгляді питань із системи судоустрою, вислову «...другої інстанції» (стор. 23 дисертації) особисто мною не сприймається та суперечить, як чинному Закону України «Про судоустрій і статус суддів», так і КПК України.

Отож, за результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку важливих положень, висновків і пропозицій, які конкретизують новизну отриманих результатів щодо: багатоаспектного значення своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування та їх авторської класифікації; аргументації доцільності унормування права слідчого, дізнавача, прокурора

самостійно скасовувати прийняті ними процесуальні рішення та розширення переліку рішень, які слідчий, дізнавач, прокурор, можуть самостійно скасовувати; системи стандартів забезпечення своєчасності повідомлення про підозру та обвинувального акту, а також класифікації тих чинників, які впливають на забезпечення своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування (стор. 23-24 дисертації, текст відповідних підрозділів, висновки до розділів та загальні висновки).

Інші положення, котрі задекларовано у науковій новизні є такими, що удосконалені Артуром Анатолійовичем та набули подальшого розвитку у порівнянні із досягненнями його попередників. Серед них варто виділити такі, як подальші розвідки у царині критеріїв своєчасності ПР; дослідженні бездіяльності, що проявляється в неприйнятті ПР; дискурсі до наукових поглядів, щодо необхідності вдосконалення нормативної регламентації статей 311-313 КПК України та убезпеченні від несвоєчасності рішень в умовах воєнного стану тощо.

Поряд із зазначеним позитивом, одразу помічу, що така авторська класифікація «КПР досудового розслідування «за критерієм моменту доведення», яка має місце на стор. 23-24 дисертації та більші розлоге описана на інших її шпальтах, очевидно слідує із частково помилкового критерію для класифікації. Бо ж «доставляння, направлення» рішень до адресата є способами доведення. Хоча й у подальшому автор цілком вірно розуміє хід такої діяльності, зазначаючи: «...рішення, що створюють правові наслідки з моменту їх постановлення; рішення що створюють правові наслідки з моменту доведення». А от у тексті роботи на її стор. 38, 44-46 вже наявне цілком вірне формулювання, а саме: «Залежно від необхідності доведення...», як і у анотації на стор. 2 дисертації.

І, наостанок, щодо пунктів наукової новизни, то зазначу про крайній із них із графі «набули подальшого розвитку». Так, на стор. 26 значиться, що «...відсутність практики оскарження слідчим, дізнавачем рішень, дій чи бездіяльності прокурора в цілому свідчить про недовіру, неефективність статей 311-313 КПК...», те саме авторське резюмування має місце й у анотації на стор. 6 та у тексті основної частини дисертації. Згоджуся із Артуром Анатолійовичем, можливо все саме й так..., а можливо діяльнісне сприйняття учасниками кримінального провадження функції процесуального керівництва апостеріорі нівелює будь-які спонуки до такого оскарження слідчим та дізнавачем?

Оцінка змісту дисертації, рівня виконання поставлених завдань та оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертація підготовлена на належному науковому рівні. Простежується кореляційний зв'язок між завданнями, отриманими пунктами наукової новизни та висновками в рамках задекларованого предмета дослідження та поставленої перед собою Артуром Анатолійовичем мети. При цьому, на стор. 27 значиться, що «Робота складається із вступу, двох розділів, логічно об'єднаних у дев'ять підрозділів...», але аналізом шпальт дисертації та її змісту (стор. 14-15) встановлено, що таких підрозділів є вісім (також підрозділ 1.4 налічує два

пункти, а 2.4 – один). Одразу зазначу й про те, що підрозділ 1.4. з обома пунктами, які його формують, виходить за межі назви розділу №1, «випадає» із контексту і текстового наповнення, тому, очевидно, оцінку своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування варто було б запропонувати окремим розділом дисертації або ж, розширивши назву розділу №1, залишити на сьогоднішньому місці.

Також відсутні, як у змісті, так і у тексті структурно відокремлені висновки до обох розділів роботи.

Видається лишнім вживати у змісті та й у тексті прикметник «кримінальні» до процесуальних рішень, коли значиться одночасно про досудове розслідування. Ба більше того, на стор. 28 дисертації сам Артур Анатолійович у присторінковій виносці «Примітка №1» зазначає про «...однаковий обсяг термінів».

При всьому вище наведеному, наявна конструкція наукового викладу та застосована методологія для наукового пошуку, все ж дозволила автору донести до читача такі аспекти задекларованої проблематики, як: розглянути процесуальні рішення досудового розслідування під кутом зору об'єкта, що потребує вироблення рекомендацій задля забезпечення власної своєчасності; подати оцінку своєчасності через відповідні критерії та суб'єктів, які покликані їх використовувати задля формування умовиводу про своєчасність чи несвоєчасність процесуальних рішень досудового розслідування; визначити місце та значення таких елементів, як нормативна регламентація строків прийняття ПР, процесуальне керівництво, судовий та відомчий контроль у механізмі забезпечення своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування тощо.

Загалом текст дисертації засвідчує належний рівень оволодіння Артуром Анатолійовичем методологією наукової діяльності та, як результат – вірне застосування ним цього інструментарію (таких методів: діалектичного, історичного та системного аналізу, соціологічних досліджень, теоретико-правового моделювання) у перебігу проведення наукового дослідження.

Отож, наповнення **першого розділу роботи «Сутність своєчасності процесуальних рішень, що приймаються під час досудового розслідування»** не зовсім відповідає його назві, про що вже йшлося вище при оцінці змісту. Також, при загальній позитивній оцінці авторських переконань і використаних для їх обґрунтування та формування методів, *одразу зазначу й таку рекомендацію, що слід було передбачити окремий підрозділ щодо стану дослідження задекларованої проблематики та методології дослідження, хоча у тексті підрозділу 1.1. прослідковано відповідну генезу.*

Багато й позитиву у цьому розділі, адже під кутом зору об'єкта забезпечення своєчасності, за умов комплексного підходу, процесуальні рішення досудового розслідування розглядаються на дисертаційному рівні вперше. Поряд з тим, що класифікація процесуальних рішень «за суб'єктом прийняття», як за умов дії КПК 1960 року, так й за чинності КПК 2012 року проводилася неодноразово, здобувач зумів знайти й не заповнену нішу, яку визначив для своїх розвідок та вироблення відповідних пропозицій, обравши царину

діяльності із накладення попереднього арешту на майно та рішень Директора НАБУ та Директора БЕБУ (або їхніх заступників) із цього приводу (стор. 38-40 дисертації). Також вельми цікавою є та інтерпретація ідеї класифікації процесуальних рішень, яка належить професору В.С. Зеленецькому (про що автор чітко зазначає із відповідними посиланнями на першоавторство та першоджерело), але приведена у відповідність до вимог чинного КПК України, а саме: ті процесуальні рішення, які мають встановлену законом форму та ті із них, які є «латентними» («рішення, що не мають встановленої законом матеріальної форми наприклад, рішення про внесення відомостей до ЄРДР, рішення про затримання особи, рішення про завершення досудового розслідування тощо»). Хоча я маю власне бачення належності цих рішень до певних класифікаційних груп за іншими критеріями, зокрема для мене, в першу чергу, це рішення про початок досудового розслідування, яке справді частково обезформлене (все ж таки у реєстрі є якась із частин відображення цього рішення, а система реєстру передбачає отримання витягу із нього), у порівнянні із КПК 1960 року, яке належить до початкових. Протокол затримання для мене теж є формою виразу процесуального рішення про затримання особи, хоча й у часовому діапазоні дещо зміщеною, «відсунутою». До речі, ще А.Я. Дубинський, який для мене є корифеєм в царині процесуальних рішень, бо саме ним закладено міцний фундамент для наших сучасних їх досліджень, допускав й таку форму процесуального рішення. А от щодо процесуального рішення про завершення досудового розслідування, то справді, на відміну від КПК 1960 року, де було передбачено підготовку одного протоколу про оголошення про закінчення досудового розслідування та ознайомлення із матеріалами кримінальної справи (що також варте було критики, бо в одному процесуальному документі тогочасний законодавець поєднав два різні процесуальні рішення досудового розслідування, що зовсім не вірно), на сьогодні це процесуальне рішення не має за чинним КПК України належної процесуальної форми. І цілком логічне, що Артур Анатолійович пропонує, як заповнити таку законодавчу прогалину. *Єдине, що категорично обстоюю, що ні слідчий, ні дізнавач (див. стор. 41-42, де здобувач дещо розпливчасте про це веде мову, хоча й резюмує в одному із абзаців, що на практиці постанови все ж таки складають прокурори...) не мають про це складати відповідної постанови. Мені видається, що виходячи із тієї ідеї, яка закладена законодавцем у чинному КПК України, повноваженнями про складання відповідної постанови мав би наділятися лише прокурор і про це дисертант мав би чітко вказати у третьому абзаці на стор. 42 дисертації, а у подальшому й у відповідному пункті наукової новизни у вступі, висновках, анотації тощо.*

Згоджуюся із дисертантом, що через «...стрімкий розвиток цифрових технологій усіх сфер суспільного життя та галузі кримінального судочинства зокрема» варто виділити й таку групу процесуальних рішень, «прийняття яких допускається в електронній формі» (стор. 42-43 дисертації). Ця пропозиція відповідає вимозі часу та наявним оновленим положенням КПК України, хоча й з огляду традиційних доктринальних уявлень сприймається не легко.

Слушно підмічено, що маємо цілу низку проблем й у царині юридичної техніки, зокрема такого її різновиду, як законодавча. Серед переліку законодавчих промахів, вірно актуалізовано увагу на таких із них, як виклад абзацу 2 частини 2 статті 305 КПК України та вживання у пункті 1 частини 1 статті 303 КПК України замість терміну «бездіяльність» терміну «процесуальне рішення». Вказаним пунктом частини 1 статті 303 КПК України мало б унормуватися «...право на оскарження бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора, а не рішення таких суб'єктів» (стор. 82 дисертації).

Другий розділ роботи «Механізм забезпечення своєчасності процесуальних рішень, що приймаються під час досудового розслідування» формують такі підрозділи, як поняття такого механізму, місце строків, процесуального керівництва, судового та відомчого контролю у ньому. Окремим підрозділом та пунктом виокремлено питання забезпечення своєчасності окремих процесуальних рішень досудового розслідування, зокрема й в умовах воєнного стану.

Проводячи аналіз та синтез процесуальних вимог, автор цілком закономірно приходять до висновку, що процесуальні санкції займають вагоме місце в механізмі забезпечення своєчасності процесуальних рішень, що приймаються у перебігу досудового розслідування. Але і на цьому поприщі є сутнісні прогалини, допущені законодавцем, які не дозволяють запрацювати цьому механізму на повну потужність. Серед них ситуація, коли «...чинний КПК не встановлює процесуальних наслідків невиконання вимог ч. 5 ст. 294 КПК України. У зв'язку з цим видається не зрозумілим, як має діяти прокурор або слідчий суддя у випадку подання клопотання про продовження строків досудового розслідування пізніше ніж того вимагає ч. 5 ст. 294 КПК» (стор. 104 дисертації).

Поряд із значною кількістю ретельного аналізу судової практики у цій царині, Артур Анатолійович не скрізь, а точніше, рідко де проводить аналіз наявних різних правових та наукових позицій із «конфліктних процесуальних дилем». Бодай одним із прикладів наведу ту ситуацію, яка не дивлячись на сутнісні наукові напрацювання, наявні судові рішення (навіть об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду) для практиків залишається «каменем спотикання». Так, дисертант на стор. 112 дисертації однозначно констатує, що «...початковим моментом, який є відправною точкою процесу ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а отже, і моменту зупинення перебігу строку досудового розслідування, є надання доступу до матеріалів кримінального провадження». Але про ситуації, коли сторона обвинувачення не забезпечила стороні захисту можливості та належних умов безперешкодно розпочати ознайомлення з матеріалами досудового розслідування взагалі, хоча б побіжно, не згадується. Але ж привалює позиція, що цей період не є строком ознайомлення з його матеріалами і не може бути виключений із загального строку досудового розслідування. Має місце й таке переконання, що означений підхід протирічить положенням частини 5 статті 219 КПК України, бо з моменту направлення повідомлення стороні захисту про

закінчення досудового розслідування можливість ознайомитися з його матеріалами, строк досудового розслідування зупиняється.

Важливим для обчислення строку досудового розслідування є не лише день повідомлення про завершення досудового розслідування, а й сам факт надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Направлення повідомлення із вказівкою дати, години та місця такого ознайомлення ще не може свідчити про надання реального доступу (коректніше вести мову про те, що направлення цього повідомлення входить у перелік тих процесуально-організаційних заходів, котрі у сукупності покликані планово забезпечити подальший доступ до матеріалів). Своєю чергою доступ та подальше ознайомлення передбачає, серед іншого, можливість копіювання та/чи відображення документів або копій з них, речових доказів або їх частини тощо. І саме реальну можливість вчинення таких дій із зазначенням найменування матеріалів щодо яких сторона має таку можливість (бо сторони, маючи таку реальну можливість, вправі і відмовитися від вчинення означених дій на досудовому розслідуванні) і зобов'язані письмово підтвердити одна сторона кримінального провадження протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження – прокурору (ч.9 ст.290 КПК України)¹.

Згоджуюся із Артуром Анатолійовичем у тому, що «складність кримінального провадження є оціночним поняттям» (стор. 113 дисертації), але й одразу маю запитання до автора, а чи не варто щодо таких «оціночних понять» законодавцю унести ясність? Бо станом на сьогодні чимала кількість таких «оціночних понять» дозволяє цілу низку маніпулятивних дій від обох сторін кримінального провадження, а, очевидно, така якість процесуальних рішень, як своєчасність не лише нівелюється, а й «видозмінюється» у залежності від потреб учасників кримінального провадження.

Як і дисертант, я також є прихильником запровадження електронного кримінального провадження (стор. 114-123 та ін.), бо вимогами сучасного світу такі процесуальні рішення вже продиктовані, та, частково, передумови для них втілені у статтях чинного КПК України. Як на мене, повідомлення про підозру в електронній формі здатне прибрати кілька пунктів наявної сьогодні практичної проблематики, котрі маємо у цій царині, але й справді, для його повноцінного функціонування на часі відповідні зміни у частині 1 статті 277 КПК України, які дисертант пропонує з огляду на те, що це повідомлення «...складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором у письмовій або електронній формі» (стор. 119 дисертації). Бо та процесуальна і практична «мутація», яку реалізують слідчі та прокурори за умов існуючого правового поля, та про яку добре відомо Артуру Анатолійовичу, є не вірною: «...надсилають електронною поштою відскановану копію письмового повідомлення про підозру» (стор. 118 дисертації). При всьому, констатованому мною, позитиві наукових аргументів та авторських переконань, все ж раджу автору зосередитися не лише на перспективах від «електронного кримінального провадження», а й на можливих «процесуальних невдачах» від нього, адже ті

¹ <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2023.11.47-55>
<https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26880>

країни, де воно впроваджено на глибшому, у порівнянні із нами рівні, вже мають такий сформований досвід «проб і помилок», який ми можемо використати задля уникнення власних промахів у цій царині. Окремі аспекти реального стану справ саме під цим кутом зору вже висвітлювалися О.В. Капліною та І.В. Приймак (у дисертації пильно досліджувала хосен від впровадження електронних повідомлень, зокрема і про підозру у Республіці Польща, Австрії, Естонській Республіці, Словацькій та Чеській Республіках та радила що і як варто імплементувати). Також у ЛьвДУВС за результатами захищеної дисертації, підготовлено та ще у травні 2022 року вийшла друком монографія авторства А.В. Гутник та А.Я. Хитри «Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні». Лише оглядово Артуром Анатолійовичем зазначено, що «...з огляду на сучасний стан «неготовності» національного кримінального провадження для повного переходу в електронну форму, що обумовлено, зокрема станом цифрової нерівності населення, прийняття повідомлення про підозру має бути скоріше винятком, ніж правилом, тож виноситись у такій формі лише в разі необхідності» (стор. 119 дисертації).

Також із незрозумілих для рецензента причин жодного посилання на праці А.В. Столітнього Артуром Анатолійовичем не зроблено, не дивлячись на те, що Антоном Володимировичем ще у 2018 році захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09. на тему: «Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні».

З огляду складнощів, які продиктовані кримінальною процесуальною діяльністю в умовах воєнного стану, на часі є авторська констатація та «процесуальна порада» про «участь прокурора в судовому засіданні поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів, ...що може сприяти оперативному вирішенню справи та дотриманні засади розумності строків» (стор. 124 дисертації). Цілком вірно акцентовано увагу на правильності наведення мотивів для прийняття такого процесуального рішення, як прокурорами, так і судьями. Авторські висновки слідує із цілком репрезентативного аналізу наявної судової практики, зокрема і щодо використання системи EasyCop, а також рішень ЄСПЛ (стор. 124-126). При цьому, автор чомусь взагалі обійшов увагою праці І.В. Гловюк, О.М. Дроздова, Б.В. Щура та автора цієї рецензії, як й інших науковців, які у проміжку часу останніх п'яти років підготували низку публікацій за цією проблемою. Наявні й рішення Верховного Суду.

Що ж стосується такого аспекту розглядуваної проблематики, як питання діяльності спільних слідчих груп (стор. 133-134 дисертації), яке є вельми актуальним, але не достатньо законодавчо унормованим, то за країни два роки теж є до десятка наукових розвідок (фахових публікацій, тез доповідей тощо), де автори вже досліджували її різні аспекти та надавали пропозиції, внесла свою скромну лепту у цю наукову дискусію і автор цієї рецензії. Серед всієї наукової розмаїтості, здобувач згадав лише єдину статтю авторства Наталії Миколаївни Ахтирської датовану 2022 роком, яка, звісно, є

розлогою розвідкою у царині європейських стандартів та національних перспектив діяльності спільних слідчих груп, але в силу динамічних законодавчих новацій, логічне, не змогла охопити тих із них, які мають місце за наступних пів року календарного 2022 та весь 2023 рік. Дуже раджу публікацію І.В. Гловюк за 2023 рік (Спільні слідчі групи за Любляно-Гаазькою конвенцією та КПК України. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 68-72).

Ведучи мову про проблематику задекларовану у питанні 2.3. плану, дисертант, серед іншого, цілком аргументовано радить доповнення частини 1 статті 36 КПК України відповідним повноваженням прокурора щодо дізнавача (стор. 151 дисертації), що мало б розв'язати ту процесуальну невизначеність, яка існує на сьогодні у цій площині.

Загалом, переважна більшість із рекомендованих Артуром Анатолійовичем шляхів удосконалення чинного КПК України задля забезпечення процесуальних рішень досудового розслідування від несвоєчасності, є слухними, такими, що слідує із потреб практики та мають належну авторську аргументацію.

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: а) в науково-дослідних цілях – для подальшого опрацювання тематики своєчасності процесуальних рішень досудового розслідування; б) у законотворчій діяльності – при вдосконаленні чинного кримінального процесуального законодавства України; в) у правозастосовній діяльності – для надання методичної допомоги практичним працівникам у застосуванні закону та формуванні правозастосовної практики; г) у навчально-методичному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних матеріалів з кримінального процесу, при викладанні курсу кримінального процесу та інших освітніх курсів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях. Моя відповідь на запитання про стан та якість оприлюднення здобувачем основних результатів дослідження, щодо повноти викладу наукових положень, є позитивною та ствердною. Вельми промовистим є той встановлений мною факт, що починаючи з 2021 року Артуром Анатолійовичем велася не лише формальна наукова робота, а здійснювалася щорічно публікація фахових статей, є суттєва динаміка та наступальний рух у підготовці тез та наукових доповідей із участю у двох круглих столах та одній заочній науково-практичній конференції, що свідчить про сумлінну авторську позицію та бажання донести до наукової спільноти свої напрацювання та пропозиції.

Основні наукові результати дисертації опубліковано в **шести** наукових публікаціях, з них три статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України та три – у збірниках тез двох круглих столів та однієї заочної науково-практичної конференції. *Одразу підкреслю, що на стор. 27 дисертації автор веде мову про*

сім публікацій, хоча, ні з їх списку на стор. 11-13, ні з того переліку, котрий наявний на стор. 226-228, декларованої автором кількості «7» мені простежити не вдалося.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи зміст та наукове значення дисертації, надаючи певні рекомендації Артуру Анатолійовичу по ходу підготовки тексту цієї рецензії, хотілося б звернути увагу на дискусійні моменти, а також зробити певні критичні зауваження до роботи, зокрема:

1. У позитивному руслі відзначаючи наукове та практичне значення результатів рецензованого мною наукового дослідження, все ж таки доводиться констатувати, що жодного акту впровадження немає.

2. Варто уникати дублювання ключових слів із темою дисертації.

3. На стор. 21 значиться, що «тему дисертації затверджено вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України (постанова № 3/1 від 31 січня 2018 року). Однак варто було б і вказати про те, що у подальшому тему уточнювали.

4. Видається, що на стор. 1, 2, 7 варто унести корективу щодо того, що дисертація подається на здобуття ступеня доктора філософії.

5. На стор. 2 у анотації йдеться про те, що «...окреслено дискусію», вважаю, що насправді таку дискусію Артуром Анатолійовичем продовжено і вона ще буде тривати..., адже процесуальні рішення досудового розслідування містять незвідані глибини для наукового пошуку.

6. На стор. 3 крайній із абзаців анотації містить таке авторське судження «Обставинами, що мають бути враховані під час оцінки своєчасності кримінальних процесуальних рішень досудового розслідування, є специфіка конкретного рішення та обставини конкретного кримінального провадження (у тому числі складність провадження)...», а вже на стор. 95 дисертації значиться таке: «...складність провадження в аспекті визначення своєчасності КПР досудового розслідування не відіграє ключової ролі...». Очевидно такі думки автора потрібно було б взаємно узгодити..., бо ж у анотацію виносяться ті конструкції, які є не просто роздумами, а –аксіомами з позицій завершеного дослідження.

7. На стор. 5 у другому абзаці варто було б перелічити хоча кілька конкретних складових якісного мотивування процесуальних рішень для задоволення клопотань прокурора про участь у судовому засіданні поза межами приміщення суду. Такої конкретики я не знайшла й у тексті дисертації.

8. Наявні описки, для прикладу, на стор. 5 у другому реченні першого абзацу наявна така фраза «Об'єктивними чинниками є чинників...», на стор. 89 на початку другого абзацу – «своєчасність КПР досудового розслідування здійснюється й судом...» (очевидно пропущено слово «оцінки»).

Загалом, зазначені зауваження відображають власну наукову позицію опонента, а окремі із них можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що дисертація *Артура Анатолійовича Донченка «Своєчасність процесуальних рішень, що приймаються під час досудового розслідування»* є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне навантаження та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

За кількістю та якістю публікацій, апробацією на науково-практичних заходах, загальним підходом до оформлення та викладу матеріалу (є відповідність наказу МОНУ №40 від 12.01.2017) дисертація відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Артур Анатолійович Донченко заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Опонент

**Професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Ірина БАСИСТА

8 січня 2024 року

Підпис Ірини Володимирівни Басисти засвідчую

Професор ЛвДУ

І.Басиста